

Pels camins mudables de la pintura

Assaigs sobre l'obra de Domènec Corbella

Lluís Badosa
Josep M. Cadena
Lourdes Cirlot
Maria Josep Corominas
José Corredor-Matheos
Josep M. Espinàs
Joan Ganyet
Josep Miquel Garcia
Daniel Giralt-Miracle
Anna M. Guasch
Josep Iglésias del Marquet
Lando Landini

Joan Martí i Castell
Jesús Massip
Raquel Medina
Bertrand Meyer
Hans Möller
Marie-Linda Ortega
Josep Pernau
Arnau Puig
Francesc X. Puig Rovira
Joan M. Pujals
Paola Refice
Xavier Rubert de Ventós

Teresa M. Sala
Antoni Salcedo Milliani
Isabel Saludes
Rafael Santos Torroella
Sebastià Serrano
Àlex Susanna
Eliseu Trenc
Josep Vallès
Josep Vallverdú
Roberto Vasai
Guillem Viladot
Josep M. Xarrié

Pels camins mudables de la pintura

Pels camins mudables de la pintura

Assaigs sobre l'obra de Domènec Corbella

Pels camins mudables de la pintura : assaigs sobre l'obra
de Domènec Corbella

ISBN 978-84-475-3546-0

1. Corbella, Domènec, 1946-

© Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona

Adolf Florensa, s/n

08028 Barcelona

Tel.: 934 035 530

Fax: 934 035 531

www.publicacions.ub.edu

comercial.edicions@ub.edu

DISSENY

Atipus

ISBN

978-84-475-3546-0

DIPÒSIT LEGAL

B-41572-2011

IMPRESSIÓ I REL·LIGAT

Gráficas Rey

Amb el suport dels Premis Jaume Vicens Vives a la qualitat docent
universitària del 2007.

És rigorosament prohibida la reproducció total o parcial d'aquesta
obra. Cap part d'aquesta publicació, inclòs el disseny de la coberta,
no pot ser reproduïda, emmagatzemada, transmesa o utilitzada per
cap mitjà o sistema, sense l'autorització prèvia per escrit de l'editor.

L'Art va ser cridat per organitzar un nou ethos
per a la vida, i així restaurar la connexió trencada
entre art i vida. Només aleshores seria possible
recuperar la unitat perduda del sentiment...

FRITZ NEUMEYER

Sumari

- 10 **Pròleg**
 Lourdes Cirlot
- 12 **Prefaci, justificació i agraïments**
 Domènec Corbella
- 16 **Josep Vallverdú**
 Horitzons d'autenticitat
- 18 **Lando Landini**
 Un sondaggio introspettivo
- 20 **Guillem Viladot**
 Home i prou
- 22 **Rafael Santos Torroella**
 Presencias insoslayables
- 24 **Josep Maria Espinàs**
 Vocació i aptituds
- 26 **Maria Josep Corominas**
 Confluències artístiques
- 28 **Josep Vallès**
 Sura emotivitat
- 30 **Arnau Puig**
 Sobre «Víctimes...» i informalisme
 a propòsit d'una sèrie pictòrica
 de Domènec Corbella
- 32 **Josep Iglésias del Marquet**
 Les humanitzacions de Domènec Corbella
- 34 **Josep Miquel Garcia**
 La pinzellada que dibuixa
- 36 **Anna Maria Guasch**
 Sensualisme i *savoir faire*
- 38 **Lluís Badosa**
 Presència i absència del paisatge
- 40 **Xavier Rubert de Ventós**
 Límit a la interpretació,
 límit a l'estilització

- 42 **Isabel Saludes**
La saviesa de la simplicitat
- 44 **Teresa Maria Sala**
Cadències pictòriques
- 46 **Daniel Giralte-Miracle**
Recerca intimista
- 48 **Joan Maria Pujals**
Confident de l'art (II), (III), (IV)
- 54 **Joan Ganget**
Natura naturans
- 56 **Hans Möller**
Ensenyament i idees pròpies
- 58 **Francesc Xavier Puig Rovira**
Els horitzons de Domènec Corbella
- 60 **Eliseu Trenc**
Fonts del Mediterrani
- 62 **Josep Maria Cadena**
Coherència i equilibri en els paisatges
Subtileses de l'esperit
- 66 **José Corredor-Matheos**
La natura conreada
- 68 **Josep Maria Xarrié**
Substrats i silencis
- 70 **Josep Pernau**
Pintura terapèutica
- 72 **Raquel Medina**
Remor d'aigües tranquil·les
- 74 **Jesús Massip**
Miratges habitables
- 76 **Roberto Vasai**
Altro incontro con la Toscana
- 78 **Paola Refice**
Paesaggi toscani: particolari
- 80 **Joan Martí i Castell**
Fascinació per les morfologies
- 84 **Sebastià Serrano**
Els paisatges dels nostres orígens
- 88 **Bertrand Meyer**
Paysages essentiels
- 90 **Marie-Linda Ortega**
La utópica materia de la pintura:
Lucio Muñoz y Domènec Corbella
- 98 **Àlex Susanna**
L'art de dir sense que se senti
- 100 **Antoni Salcedo Miliani**
Paisatges de l'ànima
- 104 **Notes biogràfiques**
- 110 **Exposicions**

Lourdes Ciriot

Pròleg

La decisió de recopilar els textos que, en el decurs dels anys, han anat escrivint diferents crítics sobre la seva obra és el que ha empès Domènec Corbella a publicar aquest llibre. Hi trobarem, per tant, escrits molt diversos, que van des dels anys setanta fins a l'actualitat. Aquests escrits permeten comprendre com ha estat l'evolució de la trajectòria artística de Corbella.

La pintura de Domènec Corbella ha passat per etapes ben diferenciades, en què l'artista ha sabut reflectir les seves inquietuds i, sobretot, ha mostrat la seva profunda qualitat humana. Des dels primers treballs, com observa Josep Vallverdú, l'obra de Corbella traspuja autenticitat. Això li confereix un caràcter especial i, al llarg del temps, ha contribuït a consolidar un estil absolutament propi.

Des de les «calligrafies cromàtiques» —tal com les denominà Arnau Puig— dels primers anys de la seva trajectòria, l'artista ha evolucionat vers una obra figurativa en què tant la figura humana com el paisatge n'esdevenen protagonistes. Hereu de l'informalisme, Corbella sempre ha fet prevaler, en la seva pintura, el sentiment en estat pur, incontaminat. El lirisme, en el seu cas, no va associat tan sols amb l'abstracció, sinó que el trobem també en moltes de les seves composicions figuratives, bé lligat a la manera com es fonen les formes i els fons, bé gràcies a les tènues i suaus gammes cromàtiques.

Les atmosferes que reflecteixen les seves obres són plenes de llum que irradia màgicament cap a l'espectador. La calidesa

d'alguns paisatges fa pensar de seguida en la Toscana i en els ambients florentins que tan bé coneix i que tant aprecia el pintor. S'hi endevinen els vincles amb Itàlia, en tant que tota l'obra de Corbella aprofundeix en conceptes com la bellesa i el bon gust.

Aquest llibre és, a més, producte de la necessitat d'aplegar tots els escrits sobre la seva obra que han anat apareixent en catàlegs i publicacions. En el text introductori, Domènec Corbella aclareix que, per a ell, la creativitat és comunicació. I, efectivament, aquí desvela una altra faceta, complementària de la de pintor: la de professor universitari de la Facultat de Belles Arts. La docència i la investigació constitueixen una part fonamental de la seva vida i, com és lògic, en totes dues la comunicació és ineludible.

Els artistes que, a més de dedicar-se a pintar, també fan classes, avaluen els alumnes i investiguen, solen considerar que els àmbits de la pintura i la docència són autèntics «vasos comunicants», de manera que una experiència nodreix l'altra i viceversa. Així s'estableix un fort vincle amb els alumnes, semblant al que hi pot haver entre el pintor i la seva obra. Els resultats són excel·lents en un terreny i en l'altre i la gratificació, extraordinària. Domènec Corbella ha sabut jugar plenament ambdues experiències i n'ha obtingut els millors fruits.

Domènec Corbella

Prefaci, justificació i agraïments

Al principi són petits,
però a mesura que van discorrent
es fan més forts i profunds,
i una vegada han començat
ja no es poden fer enrere.
Així succeeix amb els rius,
els anys i les amistats.

Antic versicle sànscrit

La comunicació no verbal s'ha convertit en un signe de comunicació cultural cada vegada més apreciat. Entre moltes altres actituds valorades, cal destacar la importància de l'aspecte corporal, i l'ús de productes per ressaltar la personalitat física o per rejuvenir-la; les essències exhalants i estimuladores dels òrgans i els sentits; objectes que ens envolten en la vida quotidiana i que creen un ambient que referma la nostra personalitat; i els diferents comportaments del sistema quínic, com moviments i expressions que conscientment o inconscientment reflecteixen allò que som, i també allò que no som.

Hi ha persones que necessiten la comunicació no verbal, no per fer-se veure o notar, sinó per sobreviure, per sentir-se vives, per ser conscients que existeixen. En aquests perfils de personalitat, les necessitats comunicatives no verbals consisteixen a exterioritzar com sigui les pulsions o les emocions més internes i sense cap mena de dubte, una de les maneres més apropiades és a través de la creativitat. No és gens estrany, doncs, que la pintura es consideri una de les activitats creatives que contribueix millor al coneixement cognitiu i a l'equilibri i el benefici psíquic, probablement perquè neix en el silenci, es desenvolupa en el silenci i es projecta o arriba silenciosament a l'espectador, de manera similar al zen.

Els artistes no sempre són prou conscients de tot allò que són capaços d'expressar o plasmar de forma pictòrica, i a més moltes vegades es troben amb la dificultat d'explicar, argumentar i defensar verbalment la seva obra, per manca de prou objectivitat. Sigui com sigui, el fet creatiu, no verbal, ha cercat

d'agermanar-se amb la comunicació verbal, no tan sols perquè transmetin tot allò que l'artista des del silenci ha volgut projectar, sinó també, perquè sovint li serveix per prendre consciència d'ell mateix i d'allò que està fent.

D'altra banda, en la nostra societat sembla que si no som capaços d'explicar verbalment o argumentar els treballs creatius que s'emmarquen en l'altre costat de la comunicació, no tenen prou credibilitat. Simplement necessitem que algú ens en doni algunes pautes per poder acabar de fiar-nos-en o entendre-ho convenientment. Esperem que algú ens reforci o ens ajudi a reafirmar les nostres idees per convèncer-nos que anem pel bon camí o que el nostre criteri és encertat.

El fet és que la comunicació no verbal i la verbal es necessiten l'una a l'altra i sempre han anat de bracet. Crítics i escriptors o pensadors en general han necessitat apropiarse al fet creatiu no verbal per aportar a la societat aquella dimensió cognitiva necessària de veure's prou distants dels problemes que neixen o que es generen en condicions no verbals; alhora que tenen la virtut del domini de la comunicació del mitjà verbal. Els uns s'encarreguen de transformar en verbal allò no verbal i recíprocament, els altres —els artistes— transformen, de vegades, allò verbal en no verbal.

Quan hom ja ha travessat la llinda cronològica cap a l'edat descendent i les energies comencen a minvar, s'adona dels passos deixats enrere, i també, de tant en tant, contempla la seva pròpia ombra per reafirmar-se que encara és viu. En la trajectòria

i l'itinerari de la vida en general i en particular de la creativa, es passa per moments de tots colors, i si el tarannà natural és eminentment emotiu, no pot deixar de reflectir les palpitations i les fluctuacions existencials de cada moment. És en aquest sentit, ultra l'evolució biològica i les transformacions consecutives de les diferents respostes creatives pictòriques, que ha sorgit el títol que encapçala aquesta publicació: *Pels camins mudables de la pintura*, dita àurica manlleuada de Plini el Jove, que, amb la *Picturae viae mutabilis* va expressar tan bé el sentit plural de la pintura entesa com una trajectòria o com l'evolució diacrònica existencial i creativa, que configura un esperit particular, exponent d'una actitud vital.

En revisar, doncs, o contemplar aquest itinerari o recorregut creatiu, m'adono que, dins de la solitud i del silenci obligat o buscat —que és el que fa possible el diàleg amb un mateix— per arribar a la manifestació artística concloent, també moltes altres persones hi han intervingut. Aquelles que d'una manera natural i desinteressada m'han acompanyat en el camí; les que he anat a cercar pels seus coneixements, o les que el mateix destí m'ha fornit. Els que sentim la necessitat de plasmar i expressar la nostra cognició de la vida artísticament, mai no agraiem prou el suport d'aquelles persones que ens han donat la mà, o que mitjançant el seu pensament ens han ajudat a madurar i a posicionar-nos creativament.

Tot i el gran esforç que m'ha suposat dedicar-me a la pintura, i els moments de dificultat, confusió o defalliment, ha estat un privilegi

per a mi comptar en els diferents moments i estadis de la vida amb una bona quantitat de persones, les quals em voldria referir en senyal d'agraïment, però permeteu-me que em centri només en aquelles que em van dedicar expressament alguna mena de crítica.

A priori les exposicions individuals del treball específicament pictòric han anat acompanyades de diferents presentacions i, a posteriori, d'alguns comentaris crítics que constitueixen un veritable testimoni literari de la crítica estètica, i que van més enllà de les oportunes consideracions personals, ja que transcendeixen conceptes històrics, literaris, filosòfics, poètics, espirituals, culturals, antropològics o geogràfics.

Haig de dir que les citacions que he triat per a acompanyar alguns textos són reflexions independents que estan vinculades a la meua pintura, i no pas als assaigs.

Conscient de la importància literària dels textos d'aquests autors, i per la seva aportació a la historiografia, m'ha semblat un deure procurar impulsar aquesta antologia —composta bàsicament de presentacions i alguna crítica esporàdica—, a manera d'homenatge i agraïment sincer tant per als que encara podem llegir com per als que ja ens han deixat.

A tot ells, moltes gràcies.

Joana i l'home i l'art.

El arte auténtico es en sí una conquista del espíritu; eleva al hombre a la dignidad del Creador, hace surgir de las tinieblas del destino un relámpago de emoción y de goce memorable, un rayo de pasión y de compasión compartible.

**FRANÇOIS CHENG,
*Cinco meditaciones sobre la belleza***

Josep Vallverdú

Horitzons d'autencitat

La terra és grumoll, la terra és estrat. Si el
peu esclafa el grumoll, també se sent colpit,
al seu entorn per la duresa de les capes
estratificades. I els ulls veuen, en l'horitzó,
les deu tonalitats del moment, i uns instants
després, les altres dotze tonalitats que
li corresponen. I a la vora el siena, i més
enllà el gris, i després el verd begut i el
blau misteriós d'una ombra imprecisa. Però
l'home que es proposa de veure-hi ben enllà
de les aparences, sap que no pot parlar de
blau, ni d'ocre, ni de verd oliva, ni tan sols
de verds o d'ocres. Hi ha més que color, més
que llum, en la naturalesa. I hi ha encara més
que això que anomenem naturalesa, cosa
que veiem, conjunt que pretenem de copsar
i —oh, agosarament!— reproduir.

Perquè allò que de veritat hi ha és una
vibració, un encavallament de formes,
de motius, de perfils, una confusió entre
permanència i fugacitat, entre desflocament i
coherència. Si tant volíeu, al fons del fons del
que veiem, del que diem, del que imaginem o
copiem, només hi ha un bategar sord i amagat
exaltat i covard alhora, que un dia s'acabarà
en cada un de nosaltres, quan la màquina
s'adormi. Gran virtut la del l'home, d'ésser
creador.

Limitat, és cert, perquè no pot moure's de la
gravidesa ni, si s'estamordeix, de la forma
corba, la forma recta —convencions— i els set
colors ben combinats. Potser per això mateix,
per les limitacions de la covardia, per la
fidelitat primigènia a les temors augmentades
pel que n'hem dit academicisme, és difícil de
donar una nota personal, en art. La mateixa
dificultat, però, esperona els decidits. I
els decidits, com més difícil esdevé de

Text de presentació del catàleg de l'exposició realitzada
a l'Institut d'Estudis Ilerdencs (IEI), Lleida (08-09-71 /
02-10-71). Aquest article correspon amb les fig. 1-2.
(N. de l'ed.)

personalitzar-se, amb tanta més vigoria s'ho proposen: tot resideix a tenir a dins la veritable companya del propi cor, la saviesa resignada de l'home vell i la viva necessitat de comunicar-se. Aquest diàleg constant, alhora amb un mateix i amb tota la humanitat present, passada i futura, caracteritza l'artista de raça. Sobretot el diàleg amb un mateix, que tipifica també tota mena de creació elevada —música, literatura— és absolutament necessari a l'artista.

L'esforç que ell fa dona com a resultat que ens comunica quelcom, i aquest quelcom ens obliga a establir un diàleg amb nosaltres mateixos, a purificar-nos, a replantejar-nos qüestions elementals. És impossible de veure les intencions de l'artista i inelegant de demanar-les-hi. La demostració, ha estat dit i repetit, ha substituït la pretesa demostració, els aticismes a flor de pell de la composició antiga. N'hi ha més, encara: potser mai com avui l'artista, amb la llibertat de noves tècniques, amb la nuesa amb què apareix al nostre davant, orfe d'escola, fins i tot de tradició formalista, no havia pogut proclamar ben alt que tota la responsabilitat de l'obra és seva i únicament seva. En ell comença i a partir d'ell s'obre, testimoni definitiu només d'un instant; per això mateix, s'acorda amb aquella realitat canviant, íntima, de tot el cosmos. Aquí ens ho deixa l'artista, per a tots nosaltres. Sense fronteres, sí, però terriblement fidel a la terra, fins i tot a la matèria, la qual sublima i desgrava, i darrere de cada obra ens esguarda, temorós i segur, mòbil i ancorat, dilema constant ell mateix, insatisfet sempre jove. No li busquem anys, a l'artista. Els té tots, com té tota la terra, aquella que el va veure nàixer i aquella que ha petjat.

Aleshores, els espais que acota en una tela, en una planxa o en una escultura contenen també tots els horitzons exteriors i interiors. Més autenticitat no és possible. Aquest camí obert és el de Domènec Corbella, segons el meu lleial i sincer parer. I ja n'hi ha prou: el caotisme és emprat per estructurar l'única veritat interessant, la de l'obra individualitzada. Les mescles no són sinó les mateixes mescles de la vida que ens envolta i el color ve després de la lluita: tot en funció, doncs, de la dialèctica a què no pot sostreure's el responsable. Veient aquestes figures caigudes, revoltes, sacrificials o ofertes hom pensa en les brancades arbòries, en els fossars dels camps d'extermini, en les codines grosses dels rierols, en la pròpia sang interrogadora de l'artista, què sé jo. Els caps són insinuacions, tràgiques, líriques. Els animals rars són producte d'un grumoll, i la matèria posada sobre la tela té llisor, clivella i pústula. Bon camí, t'espera un llarg viatge, Corbella.